

автономія в Україні 1917–1920 / С. І. Гольдельман. – Мюнхен – Париж – Єрусалим, 1967. – 138 с.; **8.** Горбань Т. Німецькі колонії Півдня України в добу національно-демократичної революції / Т. Горбань // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 2000. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 14. – С. 91–116; **9.** Горшков В. П., Гусев В. І. Місцеве самоврядування євреїв в Україні: важкі кроки становлення [січень 1918 – березень 1919 рр.] / В. П. Горшков, В. І. Гусев // Єврейське населення Півдня України: Тези до наук. конф., м. Запоріжжя, 27–28 жовт. 1994. – Запоріжжя, 1995. – С. 50–53; **10.** Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття: Навч. посібник / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.; **11.** Гусев В. Бунд, Комфарбанд, Евсекция КП(б)У: страницы политической биографии. 1917–1921 гг. [Електронний ресурс] / В. Гусев. – Режим доступу: <http://www.jewish-heritage.org/prep5.htm>; **12.** Гусев В. Закон Центральної Ради «Про персонально-національну автономію»: передумови, історія прийняття та наслідки / В. Гусев // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 1999. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 8. – С. 72–79; **13.** Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр. В 2-х т. Т. 2. Українська Гетьманська Держава 1918 року / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – 351 с.; **14.** Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті / О. Я. Калакура. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.; **15.** Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.; **16.** Копиленко О., Копиленко М. Держава і право України. 1917–1920: Навч. посібник / О. Копиленко, М. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.; **17.** Кузьменко А. Деякі сторінки розвитку освіти національних меншин України (1917–1920) / А. Кузьменко // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 201–203; **18.** Лейхтенбергский Г. Н. Воспоминания объ «Украине». 1917–1918 / Герцогъ Г. Н. Лейхтенбергский. – Берлин, 1921. – 51 с.; **19.** Лукомский А. С. Противосоветские организации на Украине и начало гетманства / А. С. Лукомский // Революция на Украине по мемуарам белых / Сост. С. А. Алексеев. Под ред. Н. Н. Попова. – Репринтное воспроизведение издания 1930 г. – К.: Политиздат Украины, 1990. – С. 196–211; **20.** Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект / М. Панчук, В. Войналович, О. Галенко та ін.; Редкол. І. Ф. Курас (голов. ред.) та ін.; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К., 2000. – 357 с.; **21.** Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси / Г. В. Папакін. – К., 2003. – 282 с.; **22.** Погребинська І. Погроми в Польщі, Галичині та українське єврейство / І. Погребинська // **УДК: 902(477)(092)Борковський**

НАУКОВА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА БОРКОВСЬКОГО

У статті висвітлюється життєвий шлях, суспільно-політична та наукова діяльність видатного чеського вченого, українського походження Івана Бор-

Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 2000. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 10. – С. 167–179; **23.** Портнов А. Українська держава Павла Скоропадського (1918) і Західноукраїнська Народна Республіка (Л. Цегельський) – практика і теорія консерватизму в українському державному будівництві [Електронний ресурс] / А. Портнов. – Режим доступу: http://www.ukrterra.com.ua/developments/history/modern/portnov_ukrderg.htm; **24.** Рафальський О. О. Національні меншини України у XX столітті: Історіографічний нарис / О. О. Рафальський / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К.: Поліс, 2000. – 447 с.; **25.** Рябошапка Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000): Монографія / Л. Рябошапка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 484 с.; **26.** Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 року / П. Скоропадський. – Київ–Філадельфія, 1995. – 495 с.; **27.** Ставицька Н. Державна національно-культурна політика серед національних меншин в добу Української революції / Н. Ставицька // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 1999. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 9. – С. 86–90; **28.** Хитерер В. Еврейское образование в Украинской Народной Республике (1917–1920 гг.) [Електронний ресурс] / В. Хитерер // Вестник Еврейского университета. – 1996. – № 3. – С. 147–162. – Режим доступу: <http://www.jewish-heritage.org/ve13a8r.htm>; **29.** Хитра А. Державно-правові погляди Павла Скоропадського. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук [Електронний ресурс] / А. Хитра / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2003. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/17379.html>; **30.** Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр. / П. Христюк. – Т. 3. – Відень, 1921. – 160 с.

Mykola Lazarovych

The Rights of National Minorities in Hetman Pavlo Skoropadskyi Ukrainian State

The article highlights basic tendencies of hetman's P. Skoropadskyi policy and his government in relation to national minorities. The author determines and discusses the reasons of abolishing the Law on the national personal autonomy and also the cancelation of national ministries in Russian, Jewish and Polish affairs. The author also shows that Hetman administration created the most favourable conditions for development of Russian and German minorities in the Ukrainian State. Significant attention was given to cultural and enlightenment activities of national minorities.

Key words: national minorities, national-personal autonomy, Hetmanat, rights, interethnic attitudes, the cultural and educational policy.

© **Ярослав Левкун**
(м. Городенка)

ковського (1897–1976 рр.), першовідкривача «празької культури», визнаного у світі наукового авторитета в галузі слов'янської археології. Уперше на основі

празьких архівів досліджуються його участь у національно-визвольних змаганнях українського народу.

Ключові слова: Український вільний університет, Українська Галицька Армія, січовий стрілець, Чортківська офензива, «Празький тип», модерна чеська середньовічна археологія.

Доцільність й актуальність дослідження біографії та наукової спадщини вчених українського походження, які творили поза її територіальними межа особливо гостро необхідна на сьогоднішній день, в час наближення 20-річчя Незалежної України. З різних причин, переважно політичного характеру, їх імена на батьківщині були невідомі, про них знали лише окремі історики, дослідники старовини України. До таких особистостей належить українець з Галичини Іван Іванович Борковський – чеський археолог, провідний європейський вчений, який отримав світове визнання, як першовідкривач «празької культури», засновник модерної чеської археології, ректор Українського Вільного Університету в Празі [9, с. 38-40].

Про походження і діяльність науковця добре знали українські дослідники в еміграції: Я. Пастернак, В. Щербаківський, В. Кубійович [21, с. 161; 14, с. 27; 15, с. 448-453], але їхні праці тривалий час були недоступні громадянам України. Власне, про І. Борковського як «празького археолога українського походження» заговорили лише в 1991 р., з виходом у світ колективної монографії Барана В.Д., Козака Д.Н., Терпиловського Р.В. «Походження слов'ян» [3, с. 62]. Згодом з'явилися невеликі розвідки львівських археологів Л.І.Крушельницької [7, с. 638-642] та В.М. Петегирича [16, с. 86-87]. Висвітлення окремих сторін діяльності та наукових досягнень І. Борковського знайшло в роботах Р. Романюка [14, с. 27; 15, с. 448-453].

Новий рівень вивчення життя та наукової спадщини І. Борковського в Україні розпочинається з 2006 р., завдяки ініціативі Городенківської районної державної адміністрації, яка ініціювала розпорядження «Про відзначення в районі 110-х роковин від Дня народження Івана Борковського».

Зібрані архівні матеріали, фото- і відеодокументи дали змогу отримати нову інформацію про І. Борковського. Згодом виявлені невідомі сторінки біографії вченого та розповідь про їхні пошуки лягли в основу монографії «Археолог Іван Борковський повернення у славі в Україну» [8].

З нагоди відзначення в Україні 110-ї річниці від дня народження І. Борковського 20-23 вересня 2007 р. в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича було проведено міжнародну наукову конференцію, в якій взяли участь науковці вузів України, Чехії та США. Виголошені на конференції доповіді та повідомлення дозволили висвітлити маловідомі сторінки життя і наукової творчості вченого.

Сьогодні, відзначивши 91-у річницю утворення ЗУНР і вчитуючись у патріотичні сповнені національного духу слова Івана Борковського, який прославив Україну, вмійучи упевнено йти до заповітної

мети, досліджуємо підгрунття на якому виростали такі патріоти України. Це перш за все Січове Стрілецтво.

Ще юним, за спогадами Зої Гаюк (племінниці І. Борковського, громадянки США), вуйцьо, за словами сестри Ярослави, матері пані Зої, вступив до лав Січових Стрільців. А родина Борковських була великою і патріотичною. В Івана і Мотрини Борковських було дев'ятеро дітей. Іван мав ще молодшого брата, Володимира і семеро сестер. Три з них з початком «радянзації» краю змушені були виїхати до США. Сестра Анна була членом «Рідної школи» [2, ф.6, оп. 1, од. зб. 503, арк. 208] та ОУН [2, ф.226, оп. 1, од. зб. 733, арк. 166], Ярослава - членом «Союзу Українок» [2, ф.6 сч, оп. 1, од. зб. 131, арк. 162].

Батько І. Борковського працював в австрійській, а потім польській залізниці. У рідному селі був регентом церковного хору. Брат Володимир у 14 років пішов на фронт, приписавши собі декілька років. Мабуть загинув, бо доля і досі невідома. Прикладом був старший брат, який після розпаду Австро-Угорської імперії вступив добровольцем до УГА, був комендантом міської варти м. Станіслава в часи ЗУНР. Іван Борковський в складі австрійського піхотного полку був направлений на Італійський фронт. Згодом, переведений на Східний. За мужність і воїнську доблесть нагороджений двома медалями. В молодому віці в Станіславі загинули дві сестри, наймолодша Оксана виїхала до Канади. В Чикаго (США) нині у віці 103-роки проживає шоста за порядком дитина Борковських - Софія. У розмові по телефону з автором щиро цікавилася Україною, Прикарпаттям. До 17 вересня 1939 р. вона була вона законницею в Станіславівському монастирі. Коли комуністи монастир закрили, монахинь розігнали, стала світською людиною.

У Канаді проживає дочка Лінда й онучка Борковського. На жаль, розшукати їх поки що не вдалося.

За словами Зої Гаюк, рід Борковських - це старовинний козацький рід, що бере свій початок у далекому XVII ст. [9, с. 38-40]. Був у роду і Василь Борковський, який у 1687 р. балотувався на Гетьмана. Помер він у 1704 р. Усіх синів полковника доля розкидала по всьому світу. Їх, зокрема, було запрошено на службу до польського короля, оскільки мали неабиякий хист і вміння. Вони добре провадили військове діло, за що польський король надав їм графські титули, через що й стали вони іменуватись Дуніни – Борковські. Рід археолога Борковського залишився тут у Галичині, ставши хліборобом, отож і наступні покоління цієї гілки Борковських трудилися для блага української землі.

Козацький дух, хліборобська мудрість і стрілецький пориви Івана та Володимира Борковських зуміли зробити з них мужніх, відданих Україні синів, які зі зброєю в руках з українським народом стали на захист Вітчизни, взяли участь у рішучому бою за волю і долю України.

Велич людини і пам'ять про неї визначається її дітьми. Натхненні ідеєю української державності,

сумлінно й жертвовно виконуючи свій обов'язок, брати Борковські заступили на найвищу вдячність і пам'ять нащадків. «Нині, - зазначав Борковський, можна все одверто писати, бо славні подвиги Української Армії належать вже до історії, а для точного пізнання історії, яка не сміє спочивати на здогадах, треба очевидцям та учасникам ходу списати все, що знають, навіть те, що їм видається маловажним. Будучі історики українських визвольних змагань будуть могли лише з точного матеріалу дати повний і вичерпуючий образ героїчної епохи українського народу... Знаю лише, що я робив, що діялося в сьомій сотні другого Станиславівського куреня, що робили в моїй команді підчинені стрільці, підстаршини і старшини та знаю положення, в яким я разом з підчиною мені сотнею находився. Згадую... героїські подвиги старшин, підстаршин, стрільців, які в дальших наступах поклали своє життя і кров'ю скропили нашу молоду волю зі свідомістю в серці, що віддають своє життя для щастя будучих генерацій. Згадую славне минуле, якого ми були учасниками» [4, с.10].

Перебуваючи у Празі та досліджуючи наукову і громадсько-політичну спадщину Івана Борковського в бібліотеці інституту Археології (ЧАН) нам вдалося віднайти статтю Я. Філіпа «Іван Борковський» в час опису «Археологічні Обрії». Професор Філіп пише: «Ми зустрілися після першої світової війни на семінарі професора Л. Нієдерла у 1922 р. в домі Кауліха на Карловій площі, де у ті часи проходили семінари філософського факультету. Після прибуття до Праги, насамперед закінчив у 1920 р. навчання в гімназії, а потім відвідав два семестри педінституту. Потім він вирішив перейти до університету (Карлового – Я.Л.), і протягом короткого періоду націлювався на вивчення археології. Його подальша доля визначилася лекціями Нієдерле, Строщького, Скрасніла [22, с.429-432], а також із своїми колегами (Я. Бьогм, Я. Філіп), І. Борковський захопився археологічною практикою. З квітня 1923 р. працює волонтером в тодішньому Державному археологічному інституті ЧАН.

Під час навчання в Карловому Університеті, Борковський зосередився головним чином на проблемах раннього неоліту. Студії з археології закінчив 1929 р. Українське походження зумовило тематику перших пошукових досліджень, що полягало у вивченні взаємозв'язків Середньої та Східної Європи у давнину. В докторській дисертації «Східна культурна область і питання культури шнурової кераміки» поставив питання походження неолітичної і культури шнурової кераміки і вказав на її східні мотиви і походження. Можна сказати, що в той час це була перша спроба вирішення складної проблематики з найважливіших стародавніх культур підкріпленої картографічними матеріалами. Дослідник звернув увагу на Східноєвропейські області, зокрема, українські і значною мірою вплинув на інтерпретацію генези і відносин в загальноєвропейському контексті. Перелік робіт, опублікованих в бібліографії, свідчить

про те, що інтерес до проблем шнурової кераміки не вичерпався і в пізніші часи, коли поле наукової діяльності І. Борковського перемістилось у іншу сферу, а саме до слов'янської епохи та проблем Лівого Градця і Праги.

Борковський спрямовував свої зусилля не тільки на вивчення енеоліту, він публікував матеріал з інших періодів. Особливо відома його більш пізня знахідка кельтської культури з Мшецьких Жегровиць. Це унікальна знахідка у всій кельтській Європі. На зміну первісної наукової спеціалізації і перехід до проблем раннього середньовіччя є певним поворотом, на який мав вплив також і досить складний збіг різних обставин. На сьогодні Борковський є визнаним авторитетом в галузі Слов'янської археології.

У 1925 р. археолог приступає до вивчення історії Чеського Празького граду, Давній град Чеських князів та королів, Центр Чеської держави і від 1918 р. резиденція Президента Чехословацької республіки. З 1919 р. занедбана резиденція була поступово реконструйована для потреб керівництва держави та уряду.

З квітня 1928 р. Іван Борковський стає асистентом та отримує постійну роботу у відділі археології Інституту археології ЧАН. На цій посаді він замінив свого товариша Я. Пастернака і продовжив розпочату ним справу [17, с. 318-328]. В його обов'язки входило проведення детального збору та документування окремих археологічних досліджень.

Ця праця зробила І. Борковського одним з найкращих археологічних працівників і перших дослідників, які вважали археологію та її методи неподільною частиною історичного пізнання.

Разом з Г. Борковський став засновником археології середньовіччя у Чехословаччині. Тим часом, як на Празькому граді Борковський був тільки асистентом керівника дослідницького проекту, за його межами провадив значні відкриття. Першим було відкриття великого поховання періоду XI – XVI ст. у Західній частині валів Празького граду.

Сьогодні це є найбільш досліджене середньовічне поховання у Чехії. З 25 червня 1938 р. І. Борковський займає посаду археолога замість В. Будовагорога [8, с.105].

Як археолог Борковський проводить розкопки в храмі Святого Віта Празького граду у червні 1925 р. на III подвір'ї; в костелі Святої Марії (1946 р.); Лотеранській площі (1934 – 1935 рр.); Градчанської (1944 р.); Малостранській площі (1943 р.); поховання на Партоломійській вулиці (1936 р.); Лівого градця (1940, 1947 – 1954 рр.); площі та собору Святого Їржека (1959 – 1963 рр.); поховання в Їждарні, костелі Філіпа і Якуба на Бетлемській площі (1948 – 1956 рр.); костелі Яна Прадла на Малостранській площі (1935 р); костелі Святого Ваврінца в підземеллі костелу Святої Анни (1956 р.). З 1954 року І. Борковський – директор відділення середньовічної археології Інституту археології Чеської Академії наук. З 1968 по 1975 рр. очолює (голове) у Чеському археологічному товаристві.

Як зазначають колеги І. Борковського з археологічного відділення Празького Граду Інституту археології ЧАН Я. Фролік (директор) та доктор Я. Марікова, вчений співпрацював з українською еміграцією. Ця частина його життя ще недостатньо відома і досліджена.

Співпраця із Українським Вільним Університетом відкрила можливість зустрітися з І. Горбачевським – людиною світової слави, громадсько-політичним діячем, професором Карлового та Українського вільного університетів та завідувачем музею визвольної боротьби України в Празі.

Іван Борковський тісно співпрацював з І. Горбачевським у спілці «Єдність», Українському історико-філологічному товаристві, Всеукраїнській академії наук, музеї Визвольної боротьби України. Публікував рідною українською мовою деякі праці та власні вірші.

Зібравши подальші знахідки з Чехії та Моравії та інтерпретувавши це як вияв присутності давніх слов'ян на чеських землях, і датувавши їх VI століттям, І. Борковський відкрив «празький тип». Все це він описав у праці, яку опублікував у 1939 р. у «Паматках археологічних: Давня слов'янська кераміка у центральній Чехії».

Праця про «Празький тип» є найвизначнішим внеском Івана Борковського і вона визнається всіма, хто цікавиться початком Слов'янської культури.

З 1954 р. І. Борковський - директор відділення середньовічної археології Інституту археології ЧАН. В 1968–1975 рр. - голова Чехословацького археологічного товариства [18, с.451]. У 1960 р. І. Борковський захистив звання доктора наук дисертацією «Празький град у світлі нових досліджень». На сьогодні, на жаль, вона залишається тільки в рукописі.

Після Другої Світової війни Борковський продовжує дослідження Празького граду. Відкриття найдавнішого костелу на Празькому граді - костелу Діви Марії було важливим для вивчення давньої чеської історії.

І. Борковський на основі знання археологічних теренів сформулював своє уявлення про локалізацію будівлі в публікації «Про початок Празького граду і про найдавніший костел у Празі» (1949 р.). Це перша публікація у чеській археологічній літературі, в якій археологічні аргументи посприяли історичним висновкам. Свою гіпотезу зміг підтвердити археологічним дослідженням і 1950 р. віднайти костел Діви Марії.

Найбільшої інтенсивності праця набула у 50-х і 60-х рр. Результати цих досліджень вели до формування нового погляду на початки Праги. Його висновки, опубліковані 1964 р., викликали скепсис як у істориків, так і у археологів. Так тривало приблизно 20 років, доки не були підтверджені подальшими археологічними дослідженнями. Сьогодні гіпотеза Борковського є частиною найдавнішої історії Праги.

Помер великий українець 17 березня 1976 р. Похований на Ольшанському кладовищі м. Праги в гробниці батька другої дружини Вацлава Янсова.

І. Борковський прожив довге і науково багате життя. Його доробок, частково оцінений ще за життя [22, с.429-432]. Його особисте і професійне життя пов'язане із всіма крутими поворотами, які вирували у Європі у XX ст. Він змушений був виїхати з України і Чехословаччина стала його другою вітчизною, долею. Залишивши у серцях чеського народу слід, який будуть пам'ятати майбутні і прийдешні покоління чехів, як один із основоположників модерної Чеської середньо вічної археології.

Науковий доробок І. Борковського, вченого з європейським ім'ям, становить близько 200 наукових статей, оглядів, рецензій, рефератів, чотирьох монографій. Вчений вільно володів і писав праці основними європейськими мовами. Оцінюючи внесок земляка у Чеську археологію, згадуємо чеха В. Хвойку, який у кінці XIX - на початку XX ст. провадив археологічні дослідження в Україні, здійснив відкриття у Києві і став першовідкривачем Трипільської, Зарубинецької, Черняхівської культур.

Ми пам'ятаємо про В. Хвойку, що служив Україні, підтримував дружбу двох народів і саме археолог – українець – галичанин І. Борковський віддячив чехам своїм вкладом в археологію Чеської республіки.

Громадськість Чехії і України гідно вшанували пам'ять двох великих вчених - українця, що творив у Чехії і чеха, що працював в Україні.

Таким чином, можемо констатувати, що науковий доробок Івана Борковського у вивченні слов'янських старожитностей ще недостатньо вивчений істориками України. Людина, яка відкрила «празьку культуру» заслуговує на вшанування не тільки в Чеській Республіці, але і в Незалежній Україні, за яку він боровся у лавах Січового стрілецтва, Української Галицької Армії.

Джерела та література:

1. ЦДАВО України; 2. Державний архів Івано-Франківської області; 3. Баран В.К. Походження слов'ян / В.К. Баран, Д.Н. Козак, Р.В. Терпиловський. – К.: Наук. думка, 1991. – 144 с.; 4. Борковський І. Удар на Чортків. / І.Борковський // Літопис Червоної Калини. – 1938. – №7–8. – С. 5–10; 5. Головацький І. Іван Горбачевський. 1854–1942: Життєписно-бібліографічний нарис / Іван Головацький. – Львів: НТШ, 1995. – 125 с.; 6. Листування Михайла Грушевського Том 1, серії «Епістолярні джерела грушевськознавства». – Київ – Нью-Йорк – Париж – Торонто – Львів, 1997. – 400 с.; 7. Крушельницька Л. Праця українських археологів в еміграції / Л.Крушельницька // Записки НТШ. – Праці археологічної комісії. – Т. ССXXXУ. – Львів, 1998. – С. 638–642; 8. Левкун Я. Археолог Іван Борковський: Повернення у славі в Україну / Ярослав Ілліч Левкун. – Снятин: Прут-Принт, 2007. – 232 с.; 9. Левкун Я. Скрижалі Покутської Городенківщини. Іван Борковський повернення у славі в Україну / Ярослав Ілліч Левкун. – Тернопіль: Вид-во Тов. «Наш світ», 2009. – 176 с.; 10. Литвин М.Р. Історія Галицького Стрілецтва / М.Р.Литвин, К.С. Науменко. – Львів: Каменярь, 1991. – 200 с.; 11. Нагаєвський І.

Історія Української держави ХХ століття / Ісидор Нагаєвський. – К.: Український письменник, 1994. – 416 с.; **12.** Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919 – 1939 / Симон Наріжний. – К.: Видавництво ім. О. Теліги, 1999. – 272 с.; **13.** Павленко Ю. Сто найвідоміших українців / Юрій Павленко. – К.: Автограф:Орфей, 2005. – 640 с.; **14.** Пастернак Я. Археологія України / Ярослав Пастернак. – Торонто, 1961. – 791 с.; **15.** Пастернак Я. Мої зустрічі зі старовиною / Я.Пастернак // Український історик. – 1978. – Р.ХУ. – С. 63–75; **16.** Петегерич В. Іван Борковський – видатний археолог з Прикарпаття / В.Петегерич // Постаті української археології: Матеріали та дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Вип. 7. – Львів, 1997. – С. 86–87; **17.** Романюк Т. Навчання та дослідницька праця Ярослава Пастернака у період еміграції (1920–1928) / Т. Романюк // МДАПВ. – 2006. – Вип. 10. – С. 318–328; **18.** Романюк Т. Наукова діяльність Івана Борковського в Чехо-Словаччині / Т. Романюк // МДАПВ. – 2008. – Вип. 12. – С. 448–453; **19.** Ян Фролік – директор археологічного відділення Празького граду ЧАН м. Прага // Радіоспогади 2 травня 2007 р. м. Прага, радіозапис в особистому архіві

УДК: 94:329.7(477.82),1921/1939”

автора; **20.** Шендеровський В. Нехай не згасне світ науки / В.Шендеровський. – К.: Рада, 2006. – Кн. 2. – 327 с.; **21.** Енциклопедія українознавства / Голов. ред. В.Кубійович. – К.: Глобус, 1993. – Т.1. – 400 с.; **22.** Filip I. Ivan Borkovsky // Archeologicke rozhledy. – 1967. – Ceskoslovenska Akademie VED. – ROCNIK 4. – S. 429–432.

Yaroslav Levkun

Ivan Borkovskiy's Scientific and Public Activities

This article highlights the life, social, political and scientific work of outstanding Czech scientist Ivan Borkovskiy. He was born in Ukraine (1897–1976). Ivan Borkovskiy revealed «the Prague culture» and he was recognized worldwide as a scientific authority in the field of the Slavic archeology. It was the first time when his participation in the national liberation movement of the Ukrainian people and his work as a Rector of the Ukrainian Free University in Prague was researched on the basis of the Prague Archives.

Key words: the Ukrainian Free University, the Ukrainian Galicia Army, Sich rifleman, Prague type, modern Czech medieval archeology.

© Іван Цимбалюк
(м. Луцьк)

СПОРТИВНО-МАСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНИ (1921-1939 рр.)

У статті розглядається процес формування туристичних, спортивно-масових та гімнастичних осередків. Здійснюється спроба проаналізувати діяльність ряду культурно-освітніх громадських організацій у сфері поширення фізичної культури, туризму в часи Другої Речі Посполитої, яка проводилась протягом 20–30-х рр. ХХ століття у Волинському воєводстві. Звернута увага на шляхи, методи формування туристичних маршрутів, проведення спортивно-масових заходів, організацію різного роду туристично-екскурсійних походів як по історичних, так і культурних місцях Західної України.

Ключові слова: спортивні товариства, громадські організації, туризм, екскурсії, Волинь.

Актуальність заявленої теми полягає у тому, що вивчення історії розвитку туристичних відносин, культурної спадщини, теоретичних набутоків сприятиме поширенню туристичного руху, ідей фізичної культури та спорту в сучасних умовах.

Розглядаючи наукову бібліографію проблеми, слід наголосити, що вивченню поширення та популяризації ідей фізичної культури і туризму на території Волині приділяли увагу такі дослідники як О.Завадська, Б.Савчук, І.Левчанівська та ін. Всі вони акцентують увагу на окремо взятих факторах, які впливали на розвиток фізичної культури, туризму на західноукраїнських землях у досліджуваний період.

Метою даної публікації є з'ясування та вивчення досвіду громадських організацій у популяризації фізичної культури та туризму у міжвоєнний період.

«Здорова думка в здоровому тілі» – справа надзвичайної ваги не лише для сьогоденної молоді, але й прийдешніх наших українських поколінь. Як би селянин знав, що фізичне виховання дитини дійсно приносить велику користь, то сьогодні з певністю можна було б сказати, що по вулицях міста, містечка чи села підчас загальнодержавних чи то національних свят струнками рядами проходили б сотні нашої молоді, а коли батьки та матері будуть свідомими українцями та знатимуть свою націю, то наша молодь напевно буде марширувати в національному вбранні і з великим гонором нестиме національний прапор...

Запитайте селянина-поляка, чеха, німця, запитайте жида, кожен з них знає історію своєї нації, своєї релігії, знає своїх великих людей, шанує їх пам'ять, а ми українці нажалі ні. Батько й мати на селі темні – для них темна незрозуміла справа фізичного виховання дітей як темне й інше культурне життя» [7, с. 3].

Вагоме значення мали спортивні заняття, які були обов'язковим елементом для проведення пластових сходів, зустрічей, з'їздів, таборів. Свої вміння у гімнастиці, пластовому вишколі та спорті пластуни демонстрували на спеціальних пописах (привселюдний виступ). Вперше з таким пописом волинський Пласт виступив на Олександрійському з'їзді в серпні 1927 р.

Мандрівки і табори виховували у пластунів «культ героїв», який спирався на героїчну спадщину і традиції українського народу. Одним з перших кроків на шляху становлення «культу героїв» було обрання назви куреня. Пластуни також відновлювали та охороняли могили